

بررسی رابطه جهت گیری مذهبی و سرسختی روان شناختی (تعهد، کنترل، مبارزه جویی) در دانشجویان دختر و پسر

جواد تاجر^۱

گروه روانشناسی، واحد صحنه، دانشگاه آزاد اسلامی، صحنه، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی بین جهت گیری مذهبی و سرسختی روان شناختی با سه متغیر تعهد، کنترل و مبارزه جویی در دانشجویان دختر و پسر در دانشگاه های پیام نور استان کرمانشاه انجام شد. برای این منظور ۱۵۰ دانشجو با روش نمونه گیری تصادفی چندمرحله ای انتخاب شدند. جهت اندازه گیری متغیرهای سرسختی روان شناختی از آزمون کوباسا استفاده شده و جهت گیری مذهبی از آزمون جهت گیری مذهبی آلپورت با دو متغیر درونی / برونی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج داده ها با استفاده از آزمون F و رگرسیون نشان داد که بین جهت گیری مذهبی و فاکتورهای سرسختی روان شناختی هم از بعد درونی و هم از بعد بیرونی رابطه معناداری وجود دارد. جهت گیری مذهبی با ضریب استاندارد ۰/۹۲ توان تبیین میزان سرسختی روانشناختی تا ۹۹ درصد را دارد.

واژگان کلیدی: جهت گیری مذهبی درونی و بیرونی، تعهد، کنترل، مبارزه جویی، سرسختی روان شناختی

^۱ نویسنده مسئول: Javad.tajar@gmail.com

آلپورت (۱۹۵۰) مذهب را به عنوان فلسفه ی وحدت بخش زندگی توصیف می کند و آن را یکی از عوامل بالقوه ی مهم برای سلامت روان دانسته و معتقدات نظام ارزشی مذهبی، بهترین زمینه را برای یک شخصیت سالم آماده می کند. بر اساس نظریه آلپورت، مذهب درونی، مذهبی فراگیر و دارای اصل و سازمان یافته و درونی شده است. در حالی که مذهب بیرونی امری است خارجی و ابزاری، که برای ارضای نیاز های فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می گیرد. منظور آلپورت از جهت گیری مذهبی درونی، عبارت از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است نه وسیله ی برای دست یابی به اهداف فردی (جان بزرگی، ۲۰۰۰)

به نظر دوناهو (Donahue) (۱۹۸۵) جهت گیری مذهبی درونی به صورت یک چهار چوب معنا می بخشد که بر حسب آن تمام زندگی شناخته می شود. جهت گیری مذهبی بیرونی یک روی آورد ابزاری در خدمت خود و برای متناسب و شایسته نشان دادن خود می باشد. اندازه گیری رابطه ی بین مذهب و پدیده های روان شناسی به آغاز قرن اخیر بر می گردد. در سال های اخیر محققین در حوزه ی روان شناسی مذهب در تلاش بوده اند تا الگوی مناسبی برای اندازه گیری پدیده های روان شناختی در ارتباط با بعد معنوی انسان بیابند (گورساج، ۱۹۸۸) یکی از آزمون های که در این زمینه مورد توجه بسیاری قرار گرفته است آزمون جهت گیری مذهبی آلپورت می باشد. سرسختی مجموعه ای از بازخورد ها و مهارت هایی است که شجاعت رویارویی با موقعیت های تنیدگی آور زندگی را به وجود می آورد (مدی، Maddy, S. R. ۲۰۰۷)

سرسختی روان شناختی متغیری است که توسط کوباسا (Kobasa. S. C.) (۱۹۸۸) مطرح شد. وی سرسختی را ترکیبی از باور ها در مورد خویشتن و جهان تعریف می کند که از سه مؤلفه، تعهد، کنترل و مبارزه جویی تشکیل شده است. شخصی که از تعهد بالایی برخوردار است به اهمیت ارزش و معنای این که چه کسی است و چه فعالیت ها و اموری را انجام می دهد باور دارد و قادر است در مورد آن چه کار انجام می دهد معنایی بیابد و کنجکاوی خود را بر انگیزد. افرادی که در مؤلفه ی کنترل قوی هستند رویداد های زندگی را قابل پیش بینی و کنترل پذیر می دانند و بر این باورند که با تلاش می توانند آنچه را در اطرافشان رخ می دهد، تحت تاثیر قرار دهند. مبارزه جویی نیز به این باور اشاره دارد که تغییر و تحول جنبه ی مثبتی از زندگی است و لذا افراد سرسخت، تغییرات زندگی را مخاطره ای برای امنیت خود تلقی نمی کنند. افراد دارای مبارزه جویی بالا، موقعیت های مثبت و یا منفی را فرصتی برای یاد گیری و رشد بیشتر می دانند. عامل های سرسختی در موقعیت های فشار زا سبب خواهند که فرد ارزیابی تهدید آمیزی از موقعیت نداشته باشد و از راهبرد های صحیح برای حل مسأله استفاده نماید (فلورین و همکاران ۱۹۹۵). بدون تردید مذهب، انسان را در مقابل هجوم اضطراب، تردید و ناامیدی نیرومند و آماده می سازد (موتیز و همکاران، ۲۰۱۲)

ارزش هر فرد مذهبی به میزان رشد آگاهی و بصیرت و دانایی وی بستگی دارد، و تا زمانی که شناخت اصولی از مذهب شکل نگرفته باشد نمی توان نقش تعیین کننده ای در زندگی رو به رشد داشته باشد (صالحی و دهقان، ۲۰۱۳)

ویژ های روان شناختی سرسختی از جمله حس کنجکاوی قابل توجه، تمایل به داشتن تجارب جالب و معنا دار، ابراز وجود، پرنرژی بودن، توانایی و مقاومت و این که تغییر در زندگی، امری طبیعی است، می توانند در سازش فرد با وقایع تنیدگی زای زندگی مفید باشد (کوباسا و پوکتی) (Kobasa. S. C.) (Puccetti, M. C) (۱۹۸۴)

نتایج پژوهش های مختلف نشان می دهد که مردان در مقایسه با زنان از سرسختی بالاتری برخوردارند (ویسی و همکاران، ۲۰۰۱) بین سرسختی با افسردگی و اضطراب و بیماری های جسمانی و حساسیت بین فردی رابطه منفی و معنا داری وجود دارد (ناکاتا، Nakata, K. ۱۹۹۰). نتیجه گیری یافته ها در تحقیق آزموده (۱۳۸۶) نشان داد که بین سرسختی روان شناختی و خودکنترلی معلمان دختر و پسر ابتدایی تفاوت معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد که سرسختی

روانشناختی و خودکنترلی دارای همبستگی چندگانه معنی‌دار هستند و از بین دو متغیر پیش‌بینی‌کننده، تنها متغیر سرسختی روان‌شناختی به‌طور معنی‌داری واریانس خودکنترلی را تبیین و پیش‌بینی می‌کند. (آزموده و همکاران، ۱۳۸۶)

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی است که در قالب یک طرح توصیفی انجام شده و در این پژوهش رابطه‌ی میان متغیرها بر اساس هدف پژوهش تحلیل می‌گردد.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل دانشجویان رشته روانشناسی دختر و پسر دانشگاه پیام نور استان کرمانشاه هستند که در سال تحصیلی ۲۰۱۴-۲۰۱۵ مشغول به تحصیل بودند. برای انتخاب حجم نمونه، بر اساس جدول مورگان ۱۵۰ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین شد. برای انتخاب نمونه در این پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی استفاده گردید. ابتدا از میان دانشگاه‌های پیام نور استان ۳ دانشگاه انتخاب و از هر دانشگاه از گروه روانشناسی ۵۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب و مورد تحقیق قرار گرفتند.

ابزار نمونه‌گیری

در این پژوهش از دو آزمون جهت‌گیری مذهبی و آزمون سرسختی استفاده شده است. الف: آزمون جهت‌گیری مذهبی: آلپورت و راس در سال ۱۹۵۰ این آزمون را برای سنجش جهت‌گیری درونی و بیرونی مذهب تهیه کردند (آلپورت و راس، ۱۹۶۷) به همین منظور یک آزمون ۲۰ سئوالی ساختند که ۱۱ سئوال آن به جهت‌گیری مذهبی بیرونی و ۹ سئوال دیگران به جهت‌گیری مذهبی درونی مربوط بودند. فیگن یک نسخه ۲۱ سئوالی از روی آزمون جهت‌گیری مذهبی درونی / بیرونی آلپورت ساخت که تمام سئوال‌های آن را در بر می‌گرفت و علاوه بر آن یک سئوال به این آزمون اضافه گردید. سئوال‌ات آزمون به صورت ۴ گزینه‌ای (کاملاً مخالفم، تقریباً مخالفم، تقریباً موافقم و کاملاً موافقم) است. ب - آزمون سرسختی: توسط کوباسا و همکاران، (۱۹۸۲) برای اندازه‌گیری سرسختی تهیه شده است. این آزمون ۲۰ سئوال ۴ گزینه‌ای (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات و اغلب اوقات) تشکیل شده است نمره‌ی الا در این آزمون نشان‌دهنده‌ی سرسختی بیشتر و بالاتر است. حداقل و حداکثر نمره در این آزمون به ترتیب ۰ و ۶۰ است.

فرضیه‌های تحقیق

بین میزان جهت‌گیری مذهبی درونی و سرسختی روان‌شناختی دانشجویان همبستگی مثبت وجود دارد.
بین میزان جهت‌گیری مذهبی بیرونی و سرسختی روان‌شناختی دانشجویان همبستگی مثبت وجود دارد.

جدول شماره ۱ - میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره متغیر های تحقیق

متغیر	تعداد	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف معیار
جهت گیری مذهبی بیرونی	150	7	23	15.75	4.68
جهت گیری مذهبی درونی	150	5	25	15.30	5.3
تعهد	150	6	24	16.80	4.24
کنترل	150	5	21	14.62	6.37
مبارزه جویی	150	4	13	12.80	4.93

مطابق با جدول فوق مشاهده می شود که کمترین و بیشترین نمره جهت گیری مذهبی بیرونی برابر با ۷ و ۲۳، جهت گیری مذهبی درونی برابر با ۵ و ۲۵ و در زمینه ی مؤلفه های سرسختی، کنترل بر ابر با ۵، ۲۱، مبارزه جویی برابر با ۴ و ۱۳ و تعهد برابر با ۶ و ۲۴ می باشد میانگین جهت گیری مذهبی بیرونی برابر با ۱۵/۷۵ است و نمره ی کل سرسختی دانشجویان در سه متغیر برابر ۵۸ و میانگین کل : ۱۴/۷۴ به دست آمده است که از سطح متوسط بالا تر است. برای به دست آوردن رابطه ی بین متغیر ها و آزمون فرضیه ها از روش آماری رگرسیون گام به گام استفاده شده که نتایج داده ها در جداول زیر مشاهده می شود.

جدول ۲ : ضریب همبستگی چند گانه

الگو	گام ها	متغیر های پیش بین	ضریب همبستگی چند گانه	مجدور ضریب همبستگی چند گانه	مجدور ضریب همبستگی چند گانه تعدیل شده	خطای استاندارد بر آورد	F	معنا داری ۰/۰۰۱
گام به گام	1	جهت گیری مذهبی	0.874	0.868	0.868	3.62	736.54	0.001
	2	سرسختی	0.823	0.822	0.822	3.44	714.24	

جدول ۳- ضریب استاندارد و غیر استاندارد پیش بینی سرسختی روان شناختی از طریق متغیر های پیش بینی (جهت گیری مذهبی درونی / بیرونی) در رگرسیون گام به گام

P	T	Beta	Std. Error	B	مقادیر ثابت و متغیر های پیش بین	گام ها	الگو
0.001	3.68	-	0.532	3.212	مقدار ثابت	1	گام به گام
0.001	128.2	0.826	0.08	1.741	سرسختی		
0.001	4.96	-	0.614	3.821	مقدار ثابت	2	
0.001	112.6	0.92	0.016	1.211	جهت گیری مذهبی		

همان طور که در جدول ۲ و ۳ مشاهده می شود طی دو مرحله جهت گیری درونی و برونی قادر به پیش بینی میزان سرسختی روان شناختی در دانشجویان دختر و پسر بوده است بر پایه آنچه که در جدول ارائه شده طی گام اول، جهت گیری مذهبی با بتای استاندارد ۰/۸۷۴، ۸۶ درصد از وار یانس سرسختی روان شناختی را تبیین می کند و در گام دوم میزان متغیر های سرسختی (تعهد، کنترل، مبارزه جویی) با ضریب بتای ۰/۸۲۶، به جهت گیری مذهبی (با ضریب استاندارد ۰/۹۲) افزوده شده و توان تبیین میزان سرسختی را به ۹۹ درصد رسانده است. برای بررسی رابطه همزمان مؤلفه های جهت گیری مذهبی با پیش بینی میزان سرسختی روان شناختی، از رگرسیون استفاده شده و برای ورود متغیر ها، روش گام به گام به کار رفته است. در روش گام به گام نخست در مدل اول متغیری که بیشترین همبستگی تفکیکی را با متغیر وابسته دارد وارد معادله شده و معنی داری آن مشخص می شود. اگر متغیر یاد شده معنی دارد بود، دومین متغیری که بالاترین همبستگی تفکیکی را با متغیر وابسته دارد وارد معادله می شود و این روند ادامه پیدا می کند تا زمانی که به یک متغیر در پیش بینی معنی دار نباشد. در هر گام هر کدام از متغیر های موجود در معادله به عنوان آخرین متغیر وارد معادله شده و اگر سهم معنی داری نداشت از معادله حذف می شود. به همین دلیل در این روش ممکن است متغیری که زود وارد معادله شده است پس از ورود متغیر های دیگر که سهم آن را پوشش می دهند. در گام های بعدی حذف شود. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام مؤلفه های جهت گیری مذهبی (درونی / بیرونی) با سرسختی در جداول ۴ و ۵ ارائه شده است

جدول ۴: ضریب همبستگی چند گانه

معنا داری	ضریب F	خطای استاندارد بر آورد	مجذور ضریب همبستگی چند گانه تعدیل شده	مجذور ضریب همبستگی چند گانه	ضریب همبستگی چند گانه	متغیر های پیش بینی	گام	الگو
0.001	163.04	23.06	0.380	0.382	0.544	جهت گیری مذهبی	1	گام به گام

جدول ۵: ضرایب استاندارد و غیر استاندارد پیش بینی سرسختی روان شناختی از طریق پیش بینی در رگرسیون گام به گام

معنا داری	مقدار T	ضریب بتای استاندارد	خطای استاندارد	ضریب بتای غیر استاندارد	مقادیر ثابت و متغیر های پیش بین	گام	الگو
0.001	6.716	-	3.47	26.03	مقدار ثابت	1	گام به
0.001	12.48	0.468	0.211	4.127	تعهد، کنترل، مبارزه جویی		گام

چنانچه در جدول ۴ و ۵ مشاهده می شود طی یک گام جهت گیری مذهبی قادر به پیش بینی سرسختی روان شناختی بوده است که جهت گیری مذهبی با ضریب بتای استاندارد ۰/۵۴۴، ۳۸ درصد از وار یانس سرسختی روان شناختی را تبیین نموده است.

نتیجه گیری

هدف اساسی پژوهش حاضر بررسی رابطه ی جهت گیری مذهبی (بیرونی / درونی) با سرسختی روان شناختی در سه مؤلفه (تعهد، کنترل، مبارزه جویی) در دانشجویان دختر و پسر رشته روان شناسی بود. جهت تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش از رگرسیون گام به گام استفاده شد. یافته های این پژوهش نشان داد که جهت گیری مذهبی می تواند میزان سرسختی روان شناختی دانشجویان را پیش بینی کند. در تبیین این مسأله می توان گفت که جهت گیری درونی مذهب به عنوان یک سازه نقش مهمی بر میزان سرسختی دانشجویان در سه مؤلفه تعهد، کنترل و مبارزه جویی دارد. دانشجویان که گرایش درونی و بیرونی به مذهب دارند، این نگرش باعث می شود از نوعی انسجام شخصیت برخوردار باشند و از دیدگاه آنان رویداد های زندگی مثبت و قابل کنترل ارزیابی می شود و این ارزیابی سبب خواهد شد که فرد در مقابله با مشکلات دچار عدم تمرکز و آشفتگی نگردد و استراتژی های مؤثر و مناسبتری در مواجهه با آنها به کار گیرد و آنرا به تجربه مثبت تبدیل نماید.

منابع

- آزموده، پیمان؛ شهیدی، شهریار؛ دانش، عصمت، (۱۳۸۶)، رابطه بین جهت گیری مذهبی با شادکامی و سرسختی... ۶۰ تا ۷۴: فصلنامه روانشناسی سال یازده، ش ۱
- بیانی، علی اصغر؛ گودرزی، حسنیه؛ بیانی، علی؛ محمد کوچکی، عاشور، (۱۳۸۷)، بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با اضطراب و افسردگی معلمان ابتدایی فصلنامه اصول بهداشت روانی، دوره ۳۹، سال دهم، ش ۳
- نوذری، محمود. (۱۳۹۶). روانشناسی تحول دینداری، تهران: انتشارات سمت
- Aghajani S, Rajabi S, Ganji M, Ghafari M. Religion and psychological health. Ardabil: Bagh Rezwvan; 2008. [In Persian].
- Allport, G.W. Ross, J.M. (1967). Personal Religious Orientation Prejudic. Journal of personality and social psychology, Vol.5, Pp432-443.
- Batson CHD, Schoenrade P, Ventis WL. Religion and the individual: a social-psychological perspective. London: Oxford University Press; 1993.
- Dezutter J, Soenens B, Hutsebaut D. Religiosity and mental health: A further exploration of the relative importance of religious behaviors vs. religious attitudes. Personality and Individual Differences 2006; 40(4): 807-18.

- Gartner J, Larson DB, Allen GD. Religious commitment and mental health: A review of the empirical literature. *Journal of Psychology Theology* 1991; 19: 6-25.
- Ghobari Bonab B. relationship between general Health and reliance measures of student. *Proceeding of the 3rd Conference of Student Psychological Health*; 2006; Tehran, Iran.[In Persian].
- Kaplan HI, Sadock BJ, Grebb JA. *Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry*. 7th ed. Philadelphia: Williams & Wilkins; 1994.
- Koenig HG. Religion and depression in older medical inpatients. *Am J Geriatr Psychiatry* 2007; 15(4): 282 -91.
- Koenig HG. *Religious Practices and Health: Overview*. House of Representatives 2008.
- Lindentha JJ, Myers JK, Pepper MP, Stern MS. Mental Status and Religious Behavior. *Journal for the Scientific Study of Religion* 1970; 9(2): 143-9.
- Loewenthal KM. *Mental health and religion*. London: Chapman & Hall; 1995.
- Maltby J. Religious orientation and Eysenck's personality dimensions: The use of the amended religious orientation scale to examine the relationship between religiosity, psychoticism, neuroticism and extraversion. *Personality and Individual Differences* 1998; 26(1): 79-84.
- Maltby J, Day L. Should never the twain meet? Integrating models of religious personality and religious mental health. *Personality and Individual Differences* 2004; 36(6): 1275-90.
- McCullough M, Larson DB. *Handbook of religion and health: A century of research reviewed*. New York: Oxford University Press; 2001.
- Michielsen, J.H., Vries. D.J., Van Heck, L.G. (2003). In search of personality and Individual Differences 35. Pp1073-1087.
- Pressman P, Lyons JS, Larson DB, Strain JJ. Religious belief, depression, and ambulation status in elderly women with broken hips. *Am J Psychiatry* 1990; 147: 758-60.
- Stark R. Psychopathology and Religious Commitment. *Review of Religious Research* 1971; 12(3): 165-76.
- Pargament KI. *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. New York: Guilford Press; 2001.
- Perez JE, Chartier M, Koopman C, Vosvick M, Gore-Felton C, Spiegel D. Spiritual striving, acceptance coping, and depressive symptoms among adults living with HIV/AIDS. *J Health Psychol* 2009; 14(1): 88-97.
- Schuster MA, Stein BD, Jaycox L, Collins RL, Marshall GN, Elliott MN, et al. A national survey of stress reactions after the September 11, 2001, terrorist attacks. *N Engl J Med* 2001; 345(20): 1507-12.
- Tajar J. Assessment in the study of personality. 2007.1. Pp120-172
- Watson PJ, Hood RW, Morris RJ. Sin and self-Functioning, part 4: Depression, assertiveness, and religious commitments. *Journal of Psychology and Theology* 1989; 17: 44-58.
- Wong YK, Tsai WC, Lin JC, Poon CK, Chao SY, Hsiao YL, et al. Socio-demographic factors in the prognosis of oral cancer patients. *Oral Oncol* 2006; 42(9): 893-906.
- Woods TE, Antoni MH, Ironson GH, Kling DW. Religiosity is associated with affective status in symptomatic HIV-infected African-American women. *J Health Psychol* 1999; 4(3): 371-26.
- Zare, H. (2014). *Psychological Tests Personality and Mental Heald* 5. PP 157-236.